

arisztokratizmust, köldöknézést. Ehhez az kell, hogy a mi viszonyainkra alkalmazva: „az írók kimenjenek a harcosok közé. Ott éljenek köztük. Ha árkot ásnak, velük ássanak. Ha menetelnek, velük meneteljenek“.

EÖRSI ISTVÁN:

Fekete elvtárs referátumával csaknem egészében egyetértek. Néhol azonban egyes egyénekről szólva, arányaiban eltorzítottnak látom. Egy példát hozok csak fel erre, Tuli esetét. Beszélnie kellett volna az erényeiről is, kitartó munkájáról, lelkiismeretes-ségéről, az emberek iránti mély érdeklődéséről.

Ami engem illet, az Előadói Iroda vitája után a Szabad Ifjúság felkérésére cikket írtam az Új Hang hibáiról. Itt a cikk természeténél fogva röviden, a saját akkori tisztázatlanságom következtében felszínesen foglalkoztam a saját hibáimmal. A cikknek csak egy pontjára szeretnék kitérni. Azt állítottam, hogy helytelen nézeteim az Új Hangban gyakorlatilag a verseimben nem kaptak hangot. Azóta nekiláttam verseim kiválogatásának, a hibák kijavításának, s így könnyű volt belátnom, hogy ez nem igaz. Ez és még sok más hibám világosan kiderült, például a „Dombon“ című versemben, amelyet tegnap Fekete elvtárs megbírált, de még inkább a „Röpgyűlés“ című egyébként is rossz versemben pontosan kifejeződik helytelen őszinteség-elméletem. Ez utóbbi megírásához egy, a Beloiannis elvtárs megőlése alkalmakor a Szabad Nép-ben megjelent üzemi témájú riport s a mellékelt fénykép adott kedvet. Különösen a kép egyik alakjának éles, kemény arc kifejezése ragadott meg. Igen ám, de én még ilyen üzemi röpgyűlést nem láttam. Ezen úgy akartam segíteni, hogy a vers végére odaírtam, hogy annyira együttérzek a gyűlés résztvevőivel, mintha az egész emberiséggel együtt én is jelen lettem volna. De az ilyen toldalékok elveszik az előző, esetleg élményszerűen ható versszakok hitelét is. „Ha nem volt ott, miért részletezi a résztvevők kézmozdulatait?“ — kérdezheti joggal az olvasó.

Ez a vers is példa arra, hogy a szerkezetnek egy törése mennyire tönkretetheti az egész verset, és hogy a szerkezeti törések rendszerint igen közeli rokonságban vannak a világnézeti tévedésekkel. Ehhez még csak azt akarom hozzátenni, hogy a FIM és a nevelési osztály is megbíráta hasonló érvek alapján, de igazukat csak az Előadói Iroda vitája után láttam be.

Szeretnék azonban vitakozni Fekete elvtárs reám vonatkozó bírálatának egy részével. A „Dombon“ és a sztálinvárosi versem-ről mondottakkal egyetértek. Annál kevésbbé a „Nézz magadba“ és a „Szombat éjszaka“ című versekről mondottakkal.

Azt mondja Fekete elvtárs, hogy a vers nem jó, mert mi nem félünk a borzalmaktól. Valóban nem félünk. Szerintem a népek háborúellenes békemozgalmának fő rúgója az, hogy a népek már átélték egy vagy két háború borzalmait s nem akarnak meghalni, nem akarják, hogy rokonaik, barátaik meghaljanak, nem akarják, hogy munkájuk gyümölcse elpusztuljon. Erenburg írja: „A háború az egyszerű emberek számára szörnyűség, gyermekek kiontott vére, fiukat vesztett anyák könnyáztatta tekintete.“ Annyi azonban bizonyos, hogy az én versem nem emelkedik ki eléggé a borzalmakból. Ezt már Révai elvtársnak az Előadói Iroda vitáján mondott zárszava után beláttam. A versbe éppen ezért még akkor beleírtam két szakaszt, amely addig hiányzott belőle, s amely nélkül az utolsó strofa is üresen hangzik:

„Megráz és aztán felemel,
hogy messzebb lássak, s igazabban,
s im nő a szépség, győzelem,
fogy a rémség, halál alattam.
Mint szerelmét a szerető,
te szabad béke, úgy kívánlak,
mint anyamellet csecsemő.
vágylak magamnak, a világnak...“

A „Szombat éjszaka“ megbírálásával sem értek egyet. „És mégis, szerethetem az embert, ha ily mocskát csak megvetem?“ — Ez nem kérdés, nem az emberszeretetben

való megrendülés tükröződik itt. Ez szónoki kérdés, amely magában hordozza a választ: Szerethetem az embert. Hogy én a részegeket el akarom pusztítani, a rabtaróikkal, az sem igaz. Hiszen azt mondom: ha minden nevelési szándék hiába, akkor fognak ezek elpusztulni. Ilyenek vannak, lesznek s én azt hiszem, hogy a lumpenproletárok e megnevelhetetlen részének, fiatalúságot rontó, erkölcsöket züllesztő, fegyelmet mindentüzt megbontó részének valóban nem lesz itt hazája.

Igazat adok a diósgyőri Martin DISZ titkárának, hogy a fiatal írók s köztük én is, nem foglalkoztunk eleget a mai ifjúság harcaival, életével, munkájával. Ez nálam nagyrészt eddigi életkörülményeimből is adódott, s ezen segíteni fogok.

Néhány szót a nevelési osztály munkájáról. Ezzel a munkával nem vagyok annyira megelégedve, mint Tarján elvtárs. Nem tudom helyeselni munkájának jó részét. Reményi elvtárs egyes még régebbi nézetei és ítéletei, Erdős és Földeák elvtársak egyes megállapításai — korántsem csak azok, amelyek reám vonatkoztak — elkedvetlenítettek. Úgy láttam, meglehetősen sematikus nevelés folyik a FIM-ben. Ez megnyilvánul abban, hogy a nevelési osztály képtelen az egyes írókkal, legalábbis a már valamilyen eredményt felmutató fiatalokkal egyénileg foglalkozni. Azt hiszem, a fiatal írókkal foglalkozó valamennyi szervezetnek fokozottabban kellene szem előtt tartania Majakovszkij kívánságát: „Nekem a valóságban csakis egy kell: minél több, jobb és sokszínűbb költőt akarok!”

TULI JÓZSEF:

több kérdésben vitatkozott a referátummal, egyebek közt a következőket mondta:

Miből adódtak azok a hibák, amelyek megvoltak megjelent novelláimban? Először is abból, hogy mindig egyetlen vágyam volt, s erről sohasem tettem le, hogy az embert keressem meg. Ezt az embert kerestem és ebben az emberben akartam megtalálni a konfliktust. Bár társadalmunk egészét a tragikus vonás nem jellemzi, de a körülmények az egyes emberben feltétlenül okozhatnak tragédiát.

Én úgy gondolom, hogy bár nálunk a szó szoros értelmében polgárháború, mint ilyen nem volt, amely vízvázalasztó lett volna egész társadalmunk számára, egy csendes polgárháború azonban nálunk is folvik, amely az embereket kegyetlenül megosztályozza igazságos rostáin. Ezek az emberek saját életfelfogásuknak megfelelően, gazdasági alapiukból kiindulva különböző helyre kerülnek. Ilyen pl. az én Varga Jánosom, a Becsület emberben, aki távolról sem azért becsületes, amiért Fekete elvtárs becsületesnek mondja és elmarasztalja, mert szerinte akkor nem becsületes. Ellenkezőleg, az én szándékom szerint Varga János azért volt becsületes ember, mert végső fokon mégis belépett.

A másik novella, a „Göröngvös út”, amely második, azaz nem is tudom. hányadik változatban jelent meg a Csillagban, s amely felett vitáztunk a Ganz Villamosság Gyárban is. Meg kell mondanom, eredeti formájában ez a novella azzal végződött, hogy ez a 65 esztendő ember a szó szoros értelmében beleőrült abba, hogy fia bevitte a termelőszövetkezeti csoportba a földet, a jószágot és egyebeket. Lehet, hogy ez a novella eltűzta a valóságot, de ha az ember az országot járja, hasonló esetekkel találkozik. Ez a figurám a valóságban felakasztotta magát és meghalt. Az én novellámban legelőször ugyancsak felakasztotta magát, aztán később nem akartam ezt a halált szánni neki, inkább megőriztem.

Mikor ezt a novellát bevittem a Csillaghoz, tetszett. Tetszett Aczél Tamásnak is és általában tetszett a szerkesztőségnek is, azzal az egy fenntartással, hogy ez az ember ne őrrüljön meg, tehát a végét át kell dolgozni. Kérem én, ha egy novella azzal fejeződik be, hogy a hős meghal, vagy megőrül, vajjon az egész hangulat és a situáció is nem olyan-e, hogy már az elején is minden ezt a gondolatot szolgálja. A novella végét átdolgoztam. Az elején megmaradt a tragikus hangulat és a végén az ember csodálatos körülmények között jutott el a termelőszövetkezeti csoportba, ahogyan ők áldolgoztatták velem. Az elején megmaradt az a situáció, amely nem arra íródott, hogy ez az ember bemenjen a termelőszövetkezeti csoportba.

Nem akarok én elvet csinálni ebből az eddigi munkámból, amely tulajdonképpen indulásom első szakasza, és úgy érzem, ez a szakasz szerencsésen lezárult. Lezárta az a

bizonyos József Attila-díj, amely — most már látom — meggondolatlanságból eredt. Helytelen pedagógia volt ez az Írószövetség részéről — vagy annak a részéről, aki csinálta —, amely tulajdonképpen nem segített, hanem összezavart engem. Következménye viszont az lett, hogy szerencsésen felszámoltam ezt a pszichológizáló hajlamomat a további munkámban és próbáltam a mesében, a téma menetében megtalálni az embert, aki nemcsak pszichológizál, akinek nemcsak belső konfliktusait mutatom meg, hanem az életben meglévő konfliktusokat, amelyek tulajdonképpen ezt az embert alakítják.

Úgy érzem, soha egyetlen gondolatom sem volt a mai értelemben vett irodalom elmélete ellen. Hogy munkámba mégis beszűrődtek ezek a káros nézetek vagy hatások, ez annak a következménye, hogy aránylag későn kezdtem el intenzíven foglalkozni az irodalommal. Egyszerre szakadt rám csőstül mindenféle izmus, s ezek között az izmusok között mindig a szépet, az embert kerestem és mindig valami újat akartam adni, valami mást, mint amit addig.

FEKETE GYULA:

Mindnyáján egyetérthetünk abban, hogy a marxizmus-leninizmus elsajátítása és helyes alkalmazása nélkül a mi társadalmunkban már senkiből sem lehet író, tehát népének nevelője, szerelmese és ösztönzője, gondos kertésze a zsenge újnak, könyörtelen ellensége mindennek, ami visszahúz. A nagy összefüggések ismerete nélkül — ahogy ezt Révai elvtárs mondotta — nem hiszem, hogy valaha is megállhat a lábán ezzel a hivatással, még ha — „vak tyúk is talál szemet“ alapon — egyszer-mászor sikerül is egy-egy verse vagy novellája. Ha soravennénk a hibáinkat, amelyekről itt is bőven hallhattunk, a legtöbb esetben világnézeti zavarosságban találnánk meg a hibák gyökerét. Ez elsősorban az irodalmi művek eszmei, politikai mondanivalójára áll, de elég gyakran a stílus, a szerkezet, a típusalkotás, a művészi ábrázolás gyengeségeire is.

Nem arról van szó, hogy a marxizmus-leninizmus ismerete egyedül is elegendő lenne ahhoz, hogy valaki jó műveket alkosson, nyilvánvaló, hogy ehhez élettapasztalat és természetesen tehetség is kell. De hiszen itt éppen olyanokról volt szó, akik valamilyen már számot adtak tehetségükről. A tehetséggel elkövetett hiba, a sztaniolos csomagolásban terjesztett méreg mindig veszedelmesebb, mert hamarabb akad olyan, aki beveszi.

Itt egynéhány szóval szeretnék kitérni Eörsi elvtárs felszólalására. Eörsi elvtársnak azt a versét, hogy „Nézz magadba!“, ismerem és most már megismertem azt a részét is, amit itt felolvasott, de meg kell mondanom őszintén, hogy ezzel a verssel még így javított formájában sem mond Eörsi elvtárs semmivel sem többet, mint egy jehovista vagy nazarénus prédikátor. Nyilvánvaló, hogy a háború borzalmai és rettenetességei fennállanak, nyilvánvaló, hogy mi szeretjük az életet, de van olyan dolog, nem is egy, amit mi az életünkön is jobban szeretünk és nem lehet harcra mozgósítani, nyilvánvalóan nem lehet még nagyon szépen megírt versekkel sem akkor, ha mi a borzalmakat festjük és nem azt a célt, amiért harcolunk és amiért vállaljuk ezeket a borzalmakat is.

Tuli elvtársat, aki itt az előbb felszólalt, nagyon lelkiismeretes embernek ismerem, már amennyire ismerem, hiszen ritkán találkoztunk. Nyilvánvalóan élményei alapján időnkint egy-egy novellája hősének olyan embereket tesz meg, akikről elhiszem, hogy ritkaságszámban előfordulhatnak, de többször nem. Tudom azt, hogy nem megy minden simán egy ilyen átalakulásakor, de ezt venni észre és nem azokat a tíz- és száz ezreket, akik amikor már elhatározták, hogy a csoportba belépnek, reménykednek, reménytelen szívvel várják azt az új sorsot és nem azokat venni észre, akik sokszor a közönnyel, az ellenségeskedéssel, a kulákokkal és mindennel verekedve egymagukban is kiállanak azért, hogy a csoportot népszerűsítsék, vagy megalakítsák, ez azt jelenti, hogyha Tuli elvtárs meg is tanulta a dialektikát, de nem ment még a vérébe.

Még egypár szóval szeretnék egyéb kérdésekre is kitérni. Röviden. Először is az önelégültségre és a szájtátiságra, aminek, úgy látszik, hogy nemcsak az elmúlt időszakban adtuk bőséges példáit, beleértve a legszigorúbban magamat is, hanem megmutat-

kozik még ezen a konferencián is. Azt mondja Gorkij, hogy a tehetség az ügyszeretettől fejlődik, sőt lehet, hogy a tehetség tulajdonképpen csakis a foglalkozás, a munkafolyamat szeretete. Gyakran keressük a tehetséget magunkban, keresgéljük másokban és igen gyakran elfeledkezünk az ügy szeretetéről. Sokszor összetévesztjük a magunk önfeláldozó szeretetét az ügy önfeláldozó szeretetével és azt hiszem, hogy ez rossz.

Ami a szájtátságára vonatkozik, mi fiatal írók, akik azt mondjuk magunkról, hogy szeretjük az irodalmat és írók akarunk lenni, valójában már szájtátvá néztük éveket óta, hogy azok a dolgok történtek az irodalmi életben, amik történtek. Én tudom, hogy nem vagyunk még eléggé felkészültek arra, hogy egy-egy hibára komolyan felhívjuk a figyelmet. De az a véleményem, hogy amikor Révai elvtárs ezekre a hibákra konkrétan rámutatott s amikor a párt ezeket konkrétan megvitatta, akkor utána mindenki úgy viselkedett, hogy önkritika címén máson verte el a port. Ez az önelégültség és szájtátság még mindig megvan nálunk, s megvan a veszélye annak, hogy újabb hibák legyenek, anélkül, hogy felfigyelhettünk rá.

ÖRSI FERENC:

A pécsi csoport tagja vagyok. Úgy érzem, nemcsak csoportom, hanem a vidéki fiatal írók problémáiból is elmondhatok néhányat.

Úton-útfélen tapasztalhatjuk, hogy az Írószövetség központi szervei jó szándékkal vannak irántunk. Ezt nem mulasztják el hangoztatni sem. Ennek ellenére megkockáztatnám azt a kijelentést, hogy a vidéki írók problémáit teljes mélységében nem ismerik Budapesten.

A József Attila-iskolánkat több, mint egy éven át kéthetenként rendszeresen a csoport tagjai számára sokszor száz-százötven főnyi érdeklődő előtt megtartottuk. Sok kérdésről hallottunk előadást és vitatkoztunk. Kissé túl sokról, mert a Rádió dramaturgiájától kezdve a típusalkotásig meglehetősen rendszer nélkül követték egymást az előadások. Igaz ugyan, hogy a központ Petőfi-iskolájának anyaga két előadás után — ezeket kaptuk meg — elapadt, s ugyanez a helyzet a Móricz Zsigmond-tanfolyam anyagával is. Itt is csak két előadás anyagát küldték meg.

Hosszan felsorolhatnám, hogy tagjaink közül ki, hogyan fejlődött. De hiába említenék neveket, mert a legtöbb fiatal írási vidéki folyóiratokban jelentek meg. Vidéki folyóiratokról Fekete elvtárs sem szólt a beszámolójában, pedig a vidéki folyóiratokban is akadtak volna, ha mások nem, olyan rossz versek és novellák, mint amilyeneket említett.

Csak részben igaz az, hogy nem beszélhetünk a vidéki fiatal írók eredményeiről. Mert vannak már eredmények. Viszont az igaz, hogy nem ismervén ezeket az eredményeket, Budapesten általában nem beszélnek róluk. Kérésünk az, hogy mélyebben ismerjék meg problémáinkat és segítsenek jobban azok megoldásában. Ilyen problémánk például az, amiről már tegnap is szó esett, a vidéki írók közvetlen segítségének eszlőze, a vidéki lektorátusok felállítása. Az anyagi alapja megvan, ígéretekben sem vagyunk szegények. Úgy tudjuk azonban, hogy mégsem valósul meg ez a hasznos terv. Az amúgyis túlterhelt és vidéki írók számára kevésbé hasznos budapesti lektorátusra bizzák ezt a feladatot s a pénzt is. Legalább egyetemi városokban, s ott, ahol a csoportnak folyóirata van, a folyóiratok köré pedig messze vidékek írói tömörülnek, szervezzenek lektorátusokat. Ehhez mindenütt tudjuk biztosítani a megfelelő készütségű és — nagy szó ez! — lelkiismeretes lektorokat. A személyes beszélgetéseket sohasem tudják helyettesíteni a hónapokig hiába várt néhány soros rideg, nyugodtan mondhatjuk, bürokratikus bírálatok. Fontolják meg ezt az Írószövetség vezetői s válasszák a budapesti lektorok számára előnyösebb megoldás helyett a magyar irodalom fejlődésére előnyösebb megoldást.

Nekünk a csoport drámaíróinak nevelésére van egy tervünk. Ezt már elmondtuk sokszor, nehezteltek is érte, utópistának találták, másoknak tetszett, lelkesedtek, csak éppen gazdája és igazi támogatója nem akadt. Még azt sem mondhatjuk, hogy valami új dologról van szó. A kultúrversenveken kitűnt üzemi színjátszóink legjobbjaiból munkás-studiót akarunk szervezni, ahol a csoport drámaíróinak egész estét betöltő és egyfelvonásos színműveit bemutathatjuk, s így érleljük meg művüket a nagy-színház